

Szövegvendégségben Nagy Gáspárnál (II. rész)

Papírlapok, könyvek, nyomtatott, gépelt és kéziratos szóhalmazok között és mögött találkozások fotográfiái, törmelékmondatai, másokkal közös élmények filmjei, hol néma képsorok, hol zörejjel aláfestettek, hallomásos hírek, s bennük, mögöttük, alattuk az évtizedek. Aki próbálta már, tudja, hogy az „emlékezésből” valamiféle „emlékezet” létrehozása mennyire reménytelen vállalkozás. Vállalkozás, mert (hiszen?) alkotás, azaz alakítás is, óhatatlan átírása a múltnak, de éppen annak érdekében és jegyében, hogy valami talán mégis megőrződik az idő tettenérhetetlen valóságából. Hol is van tehát Gazsi?

Hogy brutálisan szűkítsem a kérdést: hol van bennem? S miközben valami idétlen hasonlatfélét próbálok megrajzolni – a régi fényképész sötétkamrájáról, ahol a vörös derengésben az előhívó bádog medencéjéből a megörökített látványok összevissza sziluettjei derengenek elő, stb., stb. – egy minapi beszélgetés odavetett mondata szólal meg. Ülök egy barátommal valami bukolikus-pagonyos budai kocsmá elötti asztalnál a lenyugvó nap simogatását élvezve és Gazsiról vetünk egymás felé kószán merengő mondatokat. Ő – fiatalabb lévén, mint én – csak futólag és távolról ismerte, ám nyelvészetbe és versbe „vetettként” és érzékeny katolikus lélekként (is) közel érezte-érzi magához, ezt mondja: Gáspár megszólító költő volt. Alighanem ez a lényeg, ez a naiv, szinte együgyűnek tetsző állítás, amelynek a fontosságát akkor tudatosítjuk magunkban, ha a „megszólításnak” minden elképzelhető jelentését felvonultatjuk. Hogy mi mindent lehet megszólítani, hogy a versnek miféle célpontjai lehetnek – azaz a vers mi mindennek lehet a megcélzott centruma. Hogy a szó mi mindennel és ki mindenkivel képes dialógust kezdeményezni. Az önmegszólítástól a legmélyebb és legmagasabb – megszólíthatatlan... – elvonatkoztatásokig. Az időkben és a terekben.

Nézem versesköteteit itt az asztal bal oldalán – időrendbe állítva. Itt van mind-egyik az ötödiktől, a Kibiztosított beszédétől, 1987-től kezdve mindvégig. És mind dedikálva, azaz nekem szóló, engem megszólító ajánlásokkal a címdalalon. (Csak a dilettánsok „kímélik” a címdalt a beírásuktól, ők csak a „szennylapra” merik oda-cizellálni reszketeg soraikat.) Majd’ másfél tucat könyv, majd’ kétarasnyi magasságban. És mégis a legalsót veszem elő, azt, ami nincs, mert már nem lehetett, „ajánlva”: Sárfelirat, 2007. Halála évében jelent meg, de már a nemléteének a könyve. És ebben is van nekem címzett ajánlás. Egy horáci poéta modorában írott pincsezeri dallamocská zizegetése (Alexa uramnak a hatvanadikra. 2005. június idusán) – ez a cím és alcím, ami egyben a költemény poétikai kereteinek meghatározása is. Alkalmi születésnap versezet. De nem azért idézem, hogy tovább „fényezzem” méltatlan túlélői önmagam, hanem hogy a személyes megszólítás kivételes figyelmességét jellemezzem, azt a gesztust, amire ilyen szívmelegítő kedvességgel aligha volt más képesebb, mint ő. És ami egyben halk generációs számvetés is, és még halkabb búcsúvétel. És szinte leheletnyi üzenete annak a bizonyosságnak, hogy... azért így van jól, ahogy...

Élet-színjáték: év-percegés hava,
így telt s múlt bizony szebb időnk java.

Már csak emlék-kép, mondjuk valaha
itt is jártunk, hol szólt horáci költőnk dala

a hegy fölött s szőlő-dézsmaaló seregélyek
keringtek, és a gazda rájuk kiáltott: élek!

Így úzta, hajtotta őket, s aztán temérdek
álma akadt még, sőt dolga is, ha kérded

sebesen sorolja mivel őrzé a jó hitet:
presbiter, tanár, redaktor és lám csak *quodlibet*

szókkal így talált magának méltó súlyokat,
mintha kiegyenlítene régi sors-ficamokat.

-

Most már derűs, bölcs, kire fény is ráfolyt,
miként a nemes sági bor: kiforrván élteti Alexa Károlyt!

Talányos vers, most a „hetvenedik” felé közeledve, mondom, hogy lassan egy évtizede olvasom-olvasom és – nem értem. Pláne nem is merem érteni a Berszenyi-álluziókat... A verset nem értem – csak tudom. Az időben van minden és mindenben ott van az idő, hiszen az idő nemcsak folyamatosság, hanem visszatérés és mozdulatlan állandóság is. Mérhető „dolog” is, meg a lét mítoszi kerete is, leleplezhető és tetten érhetetlen. Élet, év, időnk, emlék, valaha, élek, álom, most... Színjáték, kép, költőnk dala, hegy, szőlő-dézsmaaló seregélyek... és: sors-ficamok és fény és bor. A kulcsszavak hálója. De hát mit is tart ez a háló? Kettőnket biztosan: Gazsit mint egy személyes versvilág tulajdonosát és engem mint alkalmilag megszólítottat, azaz a versbe meghívottat. A vers vendégét. Aki jön, megmutatja magát, leül, elidőz, azután veszi a kalapját. Esetünkben fordított volt a találkozás koreográfiája.

S látom: nemcsak engem invitált. Az „én versem” egy kis ciklus középső darabja: „elöttem” Monostori uram szintén „hatvanas” köszöntése, „utánam” Tamás Menyus, aki 2005-ben már „hatvanötös”. Ők is megszólítottak. És ebben a könyvben még hányan és kik! Kosztolányi és a „hatvanas évek”, Ajka, Boba és Cell, innen a szomszédból, Antall József, Horváth Imre, Marsall László és Ottlik, az utókor, Kányádi mester és Pannonhalma, az éppen meghalt Illyés Kinga, egy szőlőhegyi kápolna, Kormos-Cormieux, egy Balassi szobor és Rilke, a betegágyban fekvő Cs. S., 1956 vértanú, minden és mindenki. Mindenre és mindenkire néz a szem és fordul a hívó szó, aki fölött ott a halál megkerülhetetlen árnyéka. A halál a kötet legfőbb megszólítottja...

És aki ismeri Nagy Gáspár verseit és különféle kisprózáinak garmadáját, az tudja, hogy ez a „máshoz szóló” attitűd mennyire meghatározza a szóhasználatát, ami

1979.V. 28.

Kedves Gácsi!

Hírek kerengenek arról, hogy ötvenéves lettél; azt is hallottam, hogy kardos vitézé avattak Bálint-napon, aztán gyönyörűséges könyveiddel, a Szabadrabokkal minden megvilágosodott számomra. Elborított engem az öröm, a hála, jó érzéseknek minden változata, de mi tagadás: szívajogással elegyes lelkiismereti gyötrelmem is. Lám, hogy mik esnek meg veled is! Jubileumi fordulóhoz értél, én meg nem lehetek ott veled, melletted, körötted: nem rebegetem el jókívánságaimat és soha, álmomban sem felejtethető, hozzám írott, nekem küldött verses ajándékokodat, szolidaritásodat, igazoló szavaidat arról, hogy én is teveled azonos szellemi vércsoportba tartozom. Ezt ugyancsak jubiléris alkalommal jó volt hallanom tőled: megerősített súlyos próbák, sárkányos éjszakák idején. Bátorságot is öntöttek belém, és senki se mondhatta, hogy mindez afféle ünnepi szólás. Ellenéseim akkor elhallgattak, mert vakmerő férfiú szólt arról, hogy ne árt nekünk a bátorság a Gyávaság Nagy Korszakában.

Gácsi drága! Azt hiszem, ez a Szabadrabok, ez a gyűjtemény: teljes és vitathatatlan igazolása annak az én hitemnek is, hogy kristályos esztétikum, színarany Szépség és Illyés-Németh-i értelemben vett közösségi kötöttség, Balassi-etika egymástól elválaszthatatlan, mi több: a kettő együtt jelent új minőséget. Rád gondolva gyakorta Némethi bácsi jut eszembe: életműved őt igazolja, az ő szigorát is, ha úgy tetszik: "Aki csak szép: az szajha!" De hogy is nézne rád a magyar - aki magam is lennék - ha azaz a Balassi-karddal a kezében így szólnál: nemzeti gondjaival Petőfi megrontotta a magyar irodalmat! / Tudod, honnan jó a vád! / Nem folytatom. Ünnepelek. Magamban. Enyhülettel sorsom iránt, amely hozzád hasonló barátokkal ajándékozott meg gyakori reménytelenségeim idején. Befejezem, mert ahonnan én nézem a napot, úgy látom, hogy esteledik.

Öleléssel:

Sütőlevél

azzal egy jelentésű, hogy nála (és még sokaknál) a világról való beszéd azonos a világgal való diskurzussal. Ha betekintést nyerünk majd hagyatékába, látni fogjuk, hogy ennek az emberi és poétikai elkötelezettségnek megvannak a maga „ellensúlyai” is. Hány meg hány kortársunkról meg néhai barátunkról vélelmezhetjük, hogy ott volt abban a Nagy Gáspár szelleme szötte virtuális diskurzus-térben... Elöttem egy Sütő-levél, ami 1999 májusában kelteződött az „ötvenes” Nagy Gáspár felé for-

dulva. Szegény András – alig egynegyed évvel előzi meg a végső versenyben Gáspárt. Olvassuk el a levelét, amit a címzett annak idején nekem is megküldött (immár „modern” fénymásolatban – míg Sütő András gépirata még ama „forradalom előtti” NDK-beli gömbfejes gépek rövid korszakát idézi), meg biztosan még többeknek is. Akik ugyanegy – vállalt – térben éltünk egymással.

Szegény András... Odaballagok a könyvespolchoz, nézem régi könyvei ajánló sorait. Mindenütt ugyanaz a főt keményen meghurkolt S kezdőbetű. Csak a betűközök... Seholy ilyen szétcsúszottak, még a legalja román időkben sem, mint most, 1999-ben. Szegény András... talán még lesz módom őt is megidézni vásárhelyi kis kertjében és a magyar Glóbusz teljességében a hetvenes évektől. Előkerítve közös képeinket Kulin Ferivel, Ablonczy Lacival, meg alighanem a Szeku illetékes szakszolgálatának archívumából, egy-egy marosvásárhelyi színházi bemutató utáni vendéglői éjszakáról, vagy ahogy kucorgok a füstös meleg bűzben, csatlakozásra várva a székelykocsárdi állomáson, ingem alatt a Csillag a máglyán nyomdai levonatával... (Veress Dani mint színházi mindenestül javasolta volt még előttem tegnap a szerzőnek, hogy írja át a címet Máglyák és kopjafákra, mert akkor nem lesz olyan csíki vagy gyergyói magyar, aki oda ne kíváncsoznék a színházba...). Itt az ajánlásai: 74-ben „barátsággal”, 77-ben „köszönettel a bizalomért, amellyel ezt a könyvecskét felkarolta”, 81-ben a „közös bajban és reménységben”, 88-ban a „régiből napokra emlékezve”... Szegény András... kevés magyar íróval bántak úgy el „demokráciában”, mint vele. És a román csak a bordáját törte el és csak a szemét „ütte ki”. Igazán a vele-velünk egy nyelvbe születő többiek (egyebek) szövetkeztek a rákkal az elpusztítására. Előbb-utóbb – hallgatva Nagy Gazsi intésére – őket is nevükön kell nevezni.

Elágazás? Anekdotizálás? Az. De amit felszínre dob az emlékezet szeszélye, mindaz már „ott” volt „akkor” is.

Nagy Gáspár kötetei ez alkalommal nem mint könyvek, hanem mint kézirat-lelőhelyek tornyosulnak az íróasztalomon, bármily meghökkentően is hangozzék ez a kijelentés. Afféle lírai kalandparkok. Ami személyhez szóló bennük, az természetesen az ajánlás. A Sütő emlegette Szabadrabokat az oszlop közepe tájáról igyekszem kiszabadítani. Ez a legtestesebb kötet, harminc év „egybegyűjtött versei”. Ezt húzza alá a dedikáció is: „jóbarátsággal ajánlom, más mentségem nincs is az elmúlt három évtizedre.” 1999. szeptember végén. Az erre következő könyvecske a ...nem szabad feledni... így szól a megcímezett olvasónak: „Alexa uramnak – és az övéinek – szeretettel küldöm ama múlt idő /és a félmúlt/ és a jelen személyes mániáit, talán – verseit. N. Gáspár öreg poéta” 2002. X. 23. Ebben a kötetben van két fotómásolat, amihez nekem is közöm van – olyan értelemben, hogy én is a közelben voltam, és ezt a tényt is fényképek örökítik meg. (Majd valamikor a Gazsié mellé fogom tenni őket, ha emlékezéseim idővel tán könyvvé kerekednek.) Tehát külön, de együtt. A képek dátumai: 1988. június 16. és 1989. június 16. Véletlenül a születésem napja. 1958 óta kísért az „egybeesés”...A 301-es parcella és a Hősök tere. A temetőben a költő a versét mondja Fónay Jenő és Kőszeg Ferenc között, az újratemetésen Cseres Tiborral koszorúzza a központi koporsót, az elpusztított ifjúságét. Az első képen, de a kép keretén túl, én valahol arrébb állok, Donáth László – hamarost szégyellni való – szomszédságában, a másikon a koporsó mellett, fent mint a díszőrség névtelen közkatónája.

És tovább... Ezredváltó, sűrű évek (2003): „A. K-nak és szeretteinek régi barátsággal küldöm ezen sűrű (tán kegyelmi évek?!) egybeterelgetett verseit”. És milyen kedves, hogy rossz helyre került a záró zárójel... Szavak a rengetegből (2004): „A. K-nak és kedves házanépének régi barátsággal, szeretettel küldöm a versek árnyékvilágából”. Szeretet és barátság és család... És végül a Közelebb az életemhez (2005). Az én olvasatomban: Közelebb a halálomhoz. „A. K-nak és övéinek barátsággal, szeretettel küldöm ezt a prózaibb bolyongás (?)-történetet”. A könyv legutolsó írása nekrológ: Vörös Lászlóé, a Tiszatáj kedves valahai főszerkesztőjéé. Egyike volt ő azoknak, akik valóban elmentek addig a határig, amíg lehetett, azután meg azon is túl a hetvenes és nyolcvanas években. Halála előtt nem sokkal adta ki elkészített szöveggyűjteményét Szigorúan ellenőrzött mondatok cím alatt, ami nem volt más, mint amit lejegyzett az MSZMP KB ún. főszerkesztői értekezletein 1975 és 1986 között. A szoc. kult. pol. foglalat - a maga kisszerűségében, álszentségével, cinizmusával, kíméletlenségével - és konkrétságában... Gáspár idézi Vörös László hozzá írt ajánlását Adytól: „S ha késlekedik az okosság, / Nem poéta-fajták okozzák!”

Erre rábiccentve nézzünk bele a korábbi kötetekbe is. Az igazi kéziratos kalandok tere itt tárul elénk. A költő nem elégedett meg a versek üzenetével, sőt túllépett azon az elő-előforduló gyakorlaton is, amely az akkurátusabb szerzőkre volt valaha jellemző, akik midőn a többedik, saját és kiadói korrektúra, majd az imprimatúra után a kész könyvet is betűről-betűre végigolvasták, és hogyha hibára akadtak, és mindig akadtak, azt tollal kijavították, legalább is a tiszteletpéldányokban. Nagy Gáspár a könyveit - és nem tudhatni hány példányban - afféle háttérüzeneteket közvetítő alkalomnak is tartotta. Ez inkább persze a korai köteteire vonatkozik, amikor azok - 1989 előtt - ugyancsak ki voltak szolgáltatva a fokozott és több fordulósan működő szerkesztői (kiadói, kiadói főigazgatói, MSZMP tud. és kult. osztályi stb.) figyelemnek, ami természetesen a nem létező cenzúrának felelt meg az alkotói szabadság és a „műhelyek önállósága” aczéli doktrínáinak megfelelően. Számos szerző számos kötetének nyomorúságos sorsáról, hanyattatásáról értesült az akkori erősen pletykafogyasztó irodalmi közvélemény (lásd pl. Fodor András naplóját), majd emlékező feljegyzések alapján a közvetlen utókor; a betiltottakat most nem emlegetve, zömükben végül is megjelent könyvekről van szó, amelyek azonban soha nem úgy láttak napvilágot, ahogy azt szerzőjük akarta és képzelegte. Ez még Illyésre, Déryre, Weöresre is érvényes. Ezzel a gyakorlattal fordult szembe Nagy Gáspár, hogy protestáló civilként is felerősítse vállalt költői szerepét, azáltal tehát, hogy szépen bejegyezte tollal a megfelelő oldalakra, amit plusz információként fontosnak vélt. Csak mutatóban ezek közül.

A Kibiztosított beszéd - remek - című kötetének már az ajánlása is jelzés: „A. K-nak barátsággal küldöm ezt a könyvet; a helyzet kulcsa belül a könyvön és kívül a borítón.” És még odajegyezte a dátumot is a Magvető Könyvkiadó Budapest mellé: „87. IX. 23.”

A borítón a név és cím rajzolata valóban kulcsot formáz. (A tipográfus - vélem több, mint negyedszázaddal utóbb - az a Horváth Péter lehetett, akivel később magam is szívélyes jó viszonyba kerültem, s akivel hévízi Csokonai Társasági alkalmakkor Zalánna hármásban jó kis időket töltöttünk el ilyen-olyan éjszakai asztaloknál és alkalmakkor. Negyvenhat évesen halt meg, apja, Horváth Ádám mellett

álltam a temetésén a Farkasréti temető legszélső sorában.) A 30. oldalon, az Ilyen világ című versnél két bejegyzés található. Az Illyés-mottóhoz odabiggyesztette: „Mozgó Világ c. verséből”, a vers végén kiírt dátumhoz meg ezt: „ekkor indult az új mozgó, ezzel köszöntöttem.” A – lerabolt – cím rokonszenvesen kis betűkkel írva, ahogy ezt Molnár Ferenc (Horváth Péter dédapja) óta illik az áruulásra. A 36. – ciklushatárt jelző üres oldalra ez van jegyezve: „A fiú naplójából (helye), Tiszatáj 86/6.” A 90-en egy sorcserére hívja fel a figyelmet az aggályos szerző. A következő kötetet, a Múlik a jövőnk címűt, 1989-ben adták ki, ebben már benne lehetnek „azok” a versek is. Két apróságot hadd jegyezzen meg mégis. Az egyik: Gáspár nem vette észre, hogy a nekem küldött példányból súlyos nyomdai mulasztás (ellenőrzés hiánya) következtében egy teljes ív hiányzik. Azaz: nem lapozta át a könyvet (hja, a rendszerváltozás eufóriája!), így hiába is keresnénk benne kéziratos jegyzeteket. Viszont ott van benne a Kiszálló önkéntes című vers. Ezt szintén bírom kéziratban is: Vásárhelyi Miklósnak „szeretettel” ajánlva 1987-ből. A kötet-közlésből ez az ajánlás lemaradt, ami azért is feltűnő, mert – lásd: N. G. a „megszólító” költő... – jó néhány itteni vers is névre szóló ajánlással indul. A vers eredetileg valószínűleg annak a három kötetes „emlékműnek” volt a darabja, amit Vásárhelyi Miklós tiszteletére állított össze a renitens magyar irodalmár értelmiség, és amit a 70. születésnapján adtunk át neki a közkedveltségnek örvendő Benda Kálmán („Marci bácsi”) lakásán a Belgrád rakparton 1987. október elején. A három kötet tartalomjegyzéke nekem is megvan, felettből tanulságos a lista. De az is, ahogy ez a névsor röpke két év alatt radikálisan elemeire hullik a politikai változások, a szekértáborok kialakulása következtében. Szerényen jegyzem meg, hogy jómagam – némi galádsággal – egy Csoóriról szóló esszével vettem részt ezen a seregszemlén (Gazsi erre a szövegemre is szívmengető sorokkal reflektált annak idején), s magam is mellőztem a későbbi újraközlésnél az ajánlást, a – mondjuk így – az 56-os nimbuszt SZDSZ-es sarzsira váltó férfiúnál. Erőt kell vennem – hajdani MDF-es alapítói magamon – hogy itt bele ne kezdjek valami Vásárhelyi sagába.

És sorjázna a kötetek... A Mosolyelágazás (1993) ajánlása maga is utal az utólagos „emendációkra”, hogy régi irodalmáros terminológiával éljek. A Fölös ébrenlétem (1994) ajánlásában ott az a mozzanat, ami oly sok más helyen: a baráti reflexió egy-egy könyvemre, jelezve, „Olvastam öreg, örülök neki”, itt egy testes zsoldár-válogatásom volt az apropó. A kötetke hátsó belső borítóján a hátsó külső borítón olvasható bibliográfia kézirásos korrekciója: „A szerző megjegyzése: A kibiztosított beszéd a Magvetőnél jelent meg!” (Tehát nem a Móránál, mint tévesen – de pszichésen indokolhatóan – nyomtatták ide.)

Kedvenc könyveim egyike – próza. Ezzel a „lehetetlen” címmel: augusztusban, Ludvík Jahn nyomában (legény-részlet.) („Budakeszi, 1998. október 2.”) „A. K. uramnak – szigorú, ám nyugalmas olvasásra – küldöm ezen egyszer már elveszett kisdud könyvecskét, gondolván, hogy valóban a sors a könyvet is megkísérté, meg az patás ördög is a hiú szerzőt, aki írásai után feltűntetie az első megjelenési helyet etc. (az filológusoknak). Fogadja hát jó szívvel, s a legjobb egészségben – barátsággal n. gáspár deák” Öt kis etűd, anekdotás, álommozgatta, emlékidéző, „tudósító” darabok egy lélek tájairól, egy fiatalember férfiúi emancipációjának fordulópontjairól... Mindjárt egy különös térképpel kezdődik, odacsillagozván alája (mintha nem tudná, aki valaha is közel került a salzföldi mesterhez): „S. Győző úr rajza!” S a fölső kis sa-

rokban – nagyítóval is éppen csak kivehetően – Borgáta és Izsákfa között a mi „közös” helyünk, Berzsenyi Dániel szülőfaluja... Azután ott az Ibolya presszó – szemben az Egyetemi Könyvtárral. Ahol mindenki megfordult hajdan és ma is. Hajdan az Eötvös Klubból jövet, ma a méregdrága Centrált elkerülve. Gazsi már nem láthatja, hogy az új vezetés ráerősített a retró hangulatra, égőpiros „szkáj” fotelkák, a WC-k nemi hovatartozását (hol volt még a mi időnkben a „gender”?) két emberméretű, szívünknek oly kedves rajzfilm alak jelzi, Károly Bácsi és Irma Néni... Közös helyünk ez is, túl időn és halálon, s azáltal még inkább, hogy a leírás az Életünk 1989-es Hrabal-számában jelent meg... S bizony nem tudom, hogy a cseh mester ama korábbi (rendszerelváltó?) könyvheti látogatásakor, amely a Bástya sörözőben emelkedett a csúcsra, nagy városi legenda, Gazsi jelen volt-e vagy sem. Hovatovább már azt sem, hogy én is ott szorongtam-e szemben a Rókus kápolnával, noha – abszurdum – még a hajdani asztalt is meg tudnám mutatni; vagy csak a sok mese-mondás rajzolta valósággá az esetet, hogy a felbérelt és kitanított üzletvezető ünnepélyes fekete ruhában váratlanul felmagasodott a söröskorsók százai fölé, s formás dikcióval köszöntötte a nagy író... Mészöly? Kiss Gy. Csaba? Esterházy?

S a Szabadrabok előtt könyv, a Tudom, hogy nyári délután lesz (1998) dedikációját is mennyire megsúlyosbította – és megemelte – a sors. „A. K-nak és kedves házanépének küldöm *eleitől fogva* – barátsággal.” A kiemelt két szóval első könyvem címére utal – és hát hogyan is kezdtem sok-sok lappal előbb? Nagy Gáspár „a legegőzekebb, a legfigyelmesebb, a legtapintatosabb és a legkészségesebb emberek egyike volt, akit valaha ismertem”...), de az „eleitől fogva” zsolttáros időkjelölése most már a befejezettséget is magába foglalja...

A különféle dokumentumok halmazában válogatva be kell látnom, hogy nem utalhatok mindenre. Sőt még valamiféle leltár összeállításának sincs sok értelme: ennyi db. nekem szóló levél, ennyi kommentált versemásolat, ennyi dedikáció, ennyi „egyéb” kéziratos dokumentum, ennyi fénykép... Már csak azért sincs értelme a lajstromozásnak, mert fogalmam sincs mi minden „ideillő” lehet egyéb gyűjteményeim között – a Hitel vagy a Mozgó Világ, az Írószövetség vagy az Életünk nálam landolt dokumentumaiban. És – számomra, meg talán más érintettek számára – nem is az „anyag”, a levéltári jelzetet kívánó dokumentum-egységek a fontosak, hanem az „egész”, a „szövődmény”. Benne lenni egymás életében. A pöre alkalmi dokumentum, ahogy kordokumentációvá válik – és kortársi tabló megidézőjévé. Pedig mi mindent lehetne idézni az esetlegességeken túl a visszafogott, de karakteres bölcséleti és morális üzenetekig! Egyetlen idevágó idézésétől képtelen vagyok elállni. Közreadok egy teljes „irodalompolitikai érdekű” levelet beszámolóim végén 1988-ból. (Ez év végén indul a Hitel, Esterházy rovatával, mely egy „bizonyos ideig”... működik.) Ennek előzményeként (?) 1985 januárjában egy zöld színű tollal írt levélből hozom ide ezeket a sorokat: „a decemberi Kritikában nagyon jó az Esterházy-írásod, kár, hogy nem idézed a legvégén Ottlik mester fontos axiómáját, hátha nem tudják: Én így tudom, így ismerem, az újvidéki TV-nek adott interjúból: „*Író nem állhat a hatalom oldalán, akkor sem, ha az az ő oldala... Más országnak talán lehet jó írója rossz jellemmel. Mi ehhez kicsi ország vagyunk, úgy látszik...*” Az akkori pályatársról szól, de a későbbiről és a mairól is, de nemcsak róla, hanem önmagáról is, meg mindannyiunkról.

Van azonban ebben a kibonthatatlan és amorf történetgubancban még egy elemi szál, amit mindenképpen legalább érinteni kell és éppen az Életünkben. Ez pedig az Életünk Nagy Gáspár-díjának (2007–2014) a rövid, eseményekben szerény, hangozgatásban kevésbé derűs története.

A díjra a költő halála után én, mint főszerkesztő tettem javaslatot Vas Megye Közgyűlésének, mint az Életünk kiadójának. Ezzel is jelezni kívánva Nagy Gáspár szoros és mindvégig vállalt kötődését Vas megyéhez, mint szülőföldhöz, mint felnevelő tájhoz, és mint ahhoz a térséghez, amely kulturális hagyományai és intézményei révén költői emancipációjának kibontakozásához segítette. Kedves barátunk, kiváló szerzőnk, Nagy Gáspár 2007. január 3-án halt meg és 2007. május 4-én, születésnapja alkalmából adtuk át a díjat Kőszegen, a Sgraffitos-házban, a lap akkori szerkesztőségben. A díjjal az Életünk hagyományos nívódíját „váltottuk ki”, ezt első alkalommal Majthényi László, a közgyűlés alelnöke adta át, a költő felesége, Szabó Márta jelenlétében. A Nagy Gáspár-plakettet, amit a pénzjutalom mellett vehettek át az ünnepeltek, Blaskó János szobrász készítette.

Az első díjazottak Buji Ferenc és Zalán Tibor voltak, őket követte Czakó Gábor, Kulin Ferenc és Sajó László. A Vas megyei Nagy László-díj története 2014. május 26-án zárult le: ekkor kapta meg az utolsó plakettet Pallósiné dr. Toldi Márta, az Életünknek otthont és intézményes háttérrel biztosító Berzsenyi Dániel Könyvtár nyugállományba vonuló igazgatója.

A díjat 2010 és 2014 között nem adtuk ki. Két okból. A második ok az volt, hogy az Életünk finanszírozása (szoros kapcsolatban az új önkormányzati törvénnyel, amely elvonta a megyei közgyűlések intézményfenntartó jogát) ötvenéves története mélypontjára süllyedt. Az első ok azonban egy telefonbeszélgetés volt, amit Szabó Márta kezdeményezett e sorok írójával, s aminek a lényege az volt, hogy magának vindikálta a díjazottak kijelölésének jogát. Szeretném hangsúlyozni most is, mint neki annak idején, hogy ezt a díjat egy megye alapította és egy megyei kulturális intézmény szuverén szakmai döntése hitelesítette. Annyi engedményt tettem, hogy a díjazott személyét a továbbiakban (is) előre közöljük a jogutóddal.

A beszélgetés hangneme a végére meglehetősen érdekessé vált, aminek tulajdonítom, hogy 2013. október 15-én kelt levelét Szabó Márta, Nagy Gáspár jogutódja a Tisztelt Szerkesztőségnek küldte, ám a címzettként nem engem, a lap főszerkesztőjét jelölt meg, hanem Bokányi Péter főszerkesztő-helyettest. A levél így szól: „A 2007-ben adott szóbeli beleegyezésemet – az Életünk díjának Nagy Gáspár díjként történő elnevezéséről – ezennel visszavonom. Tudomásom szerint 2010 óta felfüggesztett/megszűnt a díj, hiszen gyakorlatilag díjazásra nem került sor. Több alapító bevonásával a Nagy Gáspár Alapítvány kívánja a díjat létrehozni 2014-től, a költő szellemi örökségének megőrzésére. Üdvözlettel.”

S valóban a Vas Népe 2014. május 3-i száma arról tudósít, hogy másnap Bérbal-taváron átadják a 2014-ben alapított Nagy Gáspár díjat. Mivel a szerkesztőség nem kapott meghívót, csak pletyka szintű értesülésünk lehet arról, hogy a jogutód és az alapítók kit jelöltek meg „a költő szellemi örökségének megőrzésére” érdemesként. Mint a megyei lap előzetesében olvasom, az egyik alapító a Hitel című folyóirat. Valahai közös munkahelyünk. Újabb mélnázni való a számomra idő és mű, politikai és magánemberi viszonyok szétbonthatatlan gubancáról.

Alexa Károly urnak

Kedves Karcsi,

szavarnálak egy csöppet, mert nagyon jó érzések keritettek "hatalmuk-
ba", így aztán elkezdtem csépelni ezt a rozoga masinát. Onnan kezdem
a dolgot, hogy hálásan köszönöm ~~mag~~ az okt. végén küldött, fölültébb el-
gondolkodtató leveledet, melyet könyvemre ~~írtál~~. Köszönöm, mert jó volt
olvasni; s láttam, hogy Te igen-igen érted, ami itt most új és más. /E-
leddig csak az októberi Könyvilág tehette le voksát; napilapféle ujsá-
gokból - ahogy mondják - a ~~szöveg~~ főszerkesztők kinyirták a megszü-
letett recenziókat; ahol meg lass. folyóiratban/, ott nem tudom mit
értenek belőle. Volt szerencsém ^{írtani} a februári Kortársban jövő, tul.
keppen szimpatikus írást /Berkes Tamás/, de ő csupán a prózához ért, s
ez meg is látszik a művén, mert a két prózai ~~szöveg~~ "kitérőmet" emeli a
csucsra, és sok ~~szöveg~~ lírai "finomságot" nem vesz észre, ami itt... ~~frás~~.
No most itt zárójel, mert nem erről akartam írni.

Hanem - arról, hogy mennyre örültem a Barta János utolsó könyvéről
írott / talán a Kortársban olvashattam/ nagyszerű kritikának, s most
kezemben a legfrisebb Kritika is! Erről az írásodról már sokat hallottam,
s ha most nem jön, akkor bátorkodtam volna elkérni. /ahogy hírelték, a
Kortárs főnökei nem merték hozni.. /szegény száraz is! nem tudom, hogy
emberek a halálos ágyukon is-a jó Istenen kívül még kinek akarnak TÜPPEL-
JESZTENI?]- persze, persze - tudjuk, ne legyünk naivak. Ezért üdvözlöm
a Csoóri könyve kapcsán "elkövetett" éles tüprengéseidet. A legfőbb kér-
désekből csak megerősíthetek: erről van szó, így kell olvasni, így kell
elemezni és továbbgondolni, s ily elegánsan elejteni, felrajzolni a szöve-
renitátsodat jelző / és nem vezérelt, parancsolt, taktikus/ kérdőjeleket.
Azért is nagyszerű az írás, mert a sok maszatalás után Sándort ritka
plasztikusan tudod - nem szégyellve és rejtve a személyes rokonszenvet
sem - objektíven ~~is~~ elhelyezni. Fölmerült bennem, hogy szegény Kiss Ieri
kidőlése után, Caki nagyon sok dolgot már összeírt Cs. S-ról, és igen
szinvonalasan / Te tudnád megírni a legérzékenyebb és egyszersmind leg-
objektívebb Csoóri-könyvet. Nem gondoltál még erre? Goldk ami!
Egy dolgon vitatkoznék csak veled, ez pedig az, amit Te a "legjobbakat"
védvén, mentvén "izlés és alkat" dolgának tartasz, mintsem tartózkodás-
nak, áthárításnak. Itt személyenként kell megvizsgálni a dolgot. Alapjai-
ban azonban (a személyes tapasztalatok alapján) mégis Sándornak adnék iga-
zat. végigvítazva néhány évet az írószövegség választmányában és egyéb írá-
rumokon, s látva azt ~~is~~, hogy azért pontosan tudják: mi körül meg; s a tisz-
ta esztétikumpszerűségébe vonulván a politikának ezirányu hátszelét is a
művek megcsinálásába tudták fogni. S olykor nagyon fölülről pislogva csak,
a Csoóri-féle erőfeszítésekre. Hogy félre ne érts: a ~~szöveg~~ magam részé-

→

